

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ

Πρακτικά Επιστημονικής Ημερίδας
Παρασκευή, 9 Μαρτίου 2012

επιμέλεια

Εύα Σημαντώνη-Μπουρνιά
Ευγενία Γερούση
Όλγα Κακαβογιάννη

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ
ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ

ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Πρόεδρος

Δρ Φ. Ζαφειροπούλου, Επίτ. Έφορος Αρχαιοτήτων

Μέλη

Ο. Κακαβογιάννη, Επίτ. Διευθύντρια Αρχαιοτήτων

Δρ Β. Νικολόπουλος, Αρχαιολόγος ΥΠ.ΠΟ.Τ.

Ο. Παλαγγιά, Καθηγήτρια Πανεπιστημίου

Γ. Ρήγινος, Αρχαιολόγος ΥΠΠΟΤ

Ν. Σγουρίτσα, Καθηγήτρια Πανεπιστημίου

Δρ Μ. Φιλήμονος, Επίτ. Διευθύντρια Αρχαιοτήτων

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Πρόεδρος

Μ. Τιβέριος, Καθηγητής Πανεπιστημίου, Ακαδημαϊκός

Μέλη

Δρ Ε. Γερούση, Διευθύντρια Αρχαιοτήτων ΥΠΠΟΤ

Α. Αρχοντίδου, Επίτ. Διευθύντρια Αρχαιοτήτων

Δ. Δαμάσκος, Επίκ. Καθηγητής Πανεπιστημίου

Λ. Δεριζιώτης, Επίτ. Διευθυντής Αρχαιοτήτων

Δρ Α. Ντάρλας, Διευθυντής Αρχαιοτήτων ΥΠΠΟΤ

Ε. Σημαντώνη-Μπουρνιά, Καθηγήτρια Πανεπιστημίου

Συντονισμός έκδοσης
ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ

Σχεδιασμός εξωφύλλου
ΧΡΙΣΤΙΝΑ ΜΗΤΣΟΠΟΥΛΟΥ

Σελιδοποίηση, εκδοτική επιμέλεια
ΚΙΚΗ ΜΠΙΡΤΑΧΑ

ISBN: 978-618-81337-0-9
© Ένωση Αρχαιολόγων Ελλάδος «Ηώς»

Απαγορεύεται η αναδημοσίευση, η αναπαραγωγή –ολική, μερική ή περιληπτική– των κειμένων ή του εικονογραφικού υλικού με οποιονδήποτε τρόπο, χωρίς προηγούμενη γραπτή άδεια από τους συγγραφείς και την Ένωση Αρχαιολόγων Ελλάδος «Ηώς».

**ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ
ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΟΥ
ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ**

Πρακτικά Επιστημονικής Ημερίδας.
Παρασκευή, 9 Μαρτίου 2012.
Πολιτιστικό Κέντρο του Δήμου Αθηναίων

επιμέλεια
Εύα Σημαντώνη-Μπουρνιά
Ευγενία Γερούση
Όλγα Κακαβογιάννη

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Α. ΝΤΑΡΛΑΣ. Και αυτά Αρχαία είναι... Το ζήτημα της έρευνας, προστασίας και ανάδειξης των παλαιολιθικών καταλοίπων στη χώρα μας	9
Γ. ΠΑΠΑΔΑΤΟΣ, ΧΡ. ΣΟΦΙΑΝΟΥ. Η συστηματικότητα μιας σωστικής ανασκαφής: Η αρχαιολογική έρευνα ενός μινωικού νεκροταφείου στην Επαρχία Σητείας	19
Ο. ΚΑΚΑΒΟΠΙΑΝΝΗ. Μεγάλα Έργα και ανασκαφές: Αρχαία, αρχαιολογία και αρχαιολόγοι	27
Μ. ΤΣΙΠΟΠΟΥΛΟΥ. Πετράς Σητείας. Συντήρηση, τεκμηρίωση και διαχείριση των ευρημάτων, κινητών και ακίνητων, μιας μακροχρόνιας ανασκαφής	41
Ε. ΣΗΜΑΝΤΩΝΗ-ΜΠΟΥΡΝΙΑ. Η ανάδειξη μνημείων και χώρων ως διαχείριση αρχαιολογικού έργου	47
Θ. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΥ, Γ. ΒΑΒΟΥΡΑΝΑΚΗΣ. Βελτιστοποίηση στη συλλογή και διαχείριση της πληροφορίας των ανασκαφικών δεδομένων: Το παράδειγμα του Απεσωκαρίου	55
Ν. ΚΑΡΑΔΗΜΑΣ. Η αξιοποίηση της ψηφιακής τεχνολογίας για την προώθηση της αρχαιολογικής έρευνας, με αφορμή το παράδειγμα του Αιγέα - Εταιρείας Αγαιακής Προϊστορίας	69
Α. ΛΟΥΒΗ. Δίκτυο Θεματικών Τεχνολογικών Μουσείων ΠΙΟΠ: Ένα μοντέλο διαχείρισης της νεότερης πολιτιστικής κληρονομιάς (περίληψη)	77
Π. Α. ΠΑΝΤΟΣ. Η εφαρμογή του θεσμικού πλαισίου των ανασκαφών στην Ελλάδα. Προβλήματα και εμπειρίες	79
Β. ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ. Διαχείριση υλικού και δεοντολογία	87
Ε. ΠΑΠΟΥΛΙΑΣ. Οι επιδράσεις των αποφάσεων των θεσμικών οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης στη διαμόρφωση πλαισίου διαχείρισης της πολιτισμικής κληρονομιάς σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο	93
Γ. ΠΑΛΛΗΣ. Σκέψεις για τη δημοσίευση του αρχαιολογικού υλικού στην Ελλάδα	105
Μ. ΦΙΛΗΜΟΝΟΣ-ΤΣΟΠΟΤΟΥ. Το αδημοσίευτο αρχαιολογικό υλικό: Ανασκαφές και ευρήματα	111
Μ. ΤΣΙΠΟΠΟΥΛΟΥ. Ινστιτούτο Αγαιακής Προϊστορίας: Ένας ουσιαστικός παράγων για την εξέλιξη της αρχαιολογικής έρευνας στην Ελλάδα	117
Π. ΒΑΛΛΑΒΑΝΗΣ. Το μέλλον των ανασκαφών	125

ΤΟ ΑΔΗΜΟΣΙΕΥΤΟ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΥΛΙΚΟ: ΑΝΑΣΚΑΦΕΣ ΚΑΙ ΕΥΡΗΜΑΤΑ

Μελίνα Φιλήμονος-Τσοποτού

Έχουν περάσει ήδη αρκετές δεκαετίες από τότε που επισημάνθηκε το μεγάλο πρόβλημα του αδημοσίευτου αρχαιολογικού υλικού. Και από τότε επανέρχεται ως θέμα σε όλα τα συνέδρια και τις επιστημονικές συναντήσεις, χωρίς όμως να διαφαίνεται κάποια ελπίδα για την επίλυσή του.

Στο δεύτερο μισό του 20ού αιώνα η μεγάλη οικοδομική δραστηριότητα στα αστικά κέντρα οδήγησε σε έναν τεράστιο αριθμό σωστικών ανασκαφών, οι οποίες διενεργήθηκαν από τις Εφορείες Αρχαιοτήτων και είχαν ως αποτέλεσμα τη συσσώρευση πλήθους ευρημάτων στις αποθήκες. Την τελευταία 30ετία, η τουριστική «αξιοποίηση» της υπαίθρου, η εκτός σχεδίου δόμηση και η παραθεριστική κατοικία απείλησαν γνωστές αρχαιολογικές θέσεις, αποκάλυψαν νέες και επέκτειναν το σωστικό ανασκαφικό έργο έξω από τα αστικά κέντρα. Τέλος, οι σωστικές ανασκαφές γιγαντώθηκαν και έλαβαν χαρακτήρα δημόσιου έργου, στο πλαίσιο των μεγάλων τεχνικών έργων που εκτελούνται σε όλη την Ελλάδα κατά την τελευταία 20ετία. Οι Εφορείες Αρχαιοτήτων που έχουν την ευθύνη εποπτείας και εκτέλεσης αυτού του τεράστιου έργου, έχουν παράλληλα αναλάβει, στο πλαίσιο των χρηματοδοτούμενων ευρωπαϊκών προγραμμάτων –ασφαλώς τη μοναδική ευκαιρία απρόσκοπτης και γενναίας χρηματοδότησης προς όφελος των μνημείων– τη διενέργεια με αυτεπιστασία ενός μεγάλου αριθμού έργων αποκατάστασης και ανάδειξης γνωστών μνημείων και αρχαιολογικών χώρων αλλά και της αναβάθμισης ή δημιουργίας νέων Μουσείων. Έτσι οι προϊστάμενοι και οι αρχαιολόγοι που επιβλέπουν τα έργα, μαζί με το επαχθές, αλλά ωστόσο οικείο, διοικητικό και σωστικό έργο τους, οφείλουν πλέον να γνωρίζουν άριστα νομοθεσία, οικονομικά, λογιστική, διοίκηση ανθρώπινου δυναμικού, συντονισμό εργοταξίου, αντιμετώπιση κρίσεων, αλλά και άλλες ειδικότητες, τις οποίες δεν σπούδασαν αλλά καλούνται να εφαρμόσουν στην πράξη. Ο χαρακτήρας του αρχαιολογικού έργου έχει ριζικά διαφοροποιηθεί και έχει πλέον απίστευτες απαιτήσεις και ευθύνες, τις οποίες κάποιος που βρίσκεται εκτός της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας, είναι αδύνατον να συλλάβει. Παραμένει όμως αρχαιολογικό και μόνον ένας αρχαιολόγος με επιστημονική γνώση του αντικειμένου μπορεί να φέρει σε πέρας με επιτυχία.

Αυτό είναι το υπηρεσιακό καθήκον των αρχαιολόγων, που αντιμετωπίζονται εδώ και αρκετές δεκαετίες ως απλοί δημόσιοι υπάλληλοι. Είναι δηλαδή η διάσωση, η προστασία και η ανάδειξη των αρχαιοτήτων.

Ωστόσο υπηρεσιακό, επιστημονικό αλλά και ηθικό καθήκον είναι και η μελέτη και δημοσίευση των αρχαίων. Οι επιστημονικές μελέτες αποτελούν άλλωστε το βασικό μετρήσιμο προσόν για την υπηρεσιακή εξέλιξη των αρχαιολόγων του ΥΠ.ΠΟ.Τ. Τι ειρωνεία, σε μια Υπηρεσία όπου, για να είσαι συνεπής, εργάζεσαι κατά κανόνα εκτός ωραρίου χωρίς υπερωριακή αποζημίωση, παραμένεις στάσιμος εάν δεν έχεις ολοκληρώσει τη διδακτορική σου διατριβή!

Το ζήτημα των δημοσιεύσεων έχει συζητηθεί πολύ. Στην Κύπρο μάλιστα οργανώθηκε το 1999 Διεθνές Συνέδριο για τις αδημοσίευτες ανασκαφές, στο οποίο συμμετείχαν και έλληνες αρχαιολόγοι. Στην τελική διακήρυξη του Συνεδρίου διατυπώθηκε το αίτημα προς όλες τις κυβερνήσεις να προσφέρουν τα μέσα και τις ανάλογες διευκολύνσεις προς τις Αρχαιολογικές Υπηρεσίες ώστε να δίνεται η δυνατότητα στους αρχαιολόγους να μελετούν και να δημοσιεύουν τα αποτελέσματα των ανασκαφών και των επιφανειακών ερευνών που έχουν διενεργήσει¹. Από προηγούμενα συνέδρια του Συλλόγου Ελλήνων Αρχαιολόγων σταχυολογώ προτάσεις για το ίδιο ζήτημα: να δημιουργηθεί ένα «Γραφείο προγραμματισμού και παρακολούθησης μελετών»², ή συντονιστικό επιστημονικό όργανο³, ή Επιστημονικό Διευθυντήριο⁴, να γίνουν ομαδικές δημοσιεύσεις με την εποπτεία του κεντρικού Υπουργείου⁵, να προβλεφθεί στο νέο Οργανισμό του ΥΠ.ΠΟ. η παροχή υλικών μέσων και χρόνου στον αρχαιολόγο⁶, να δοθεί «συγγραφικό» επίδομα⁷, να ενεργοποιηθούν τα Αρχαιολογικά Ινστιτούτα και να στελεχώνονται εκ περιτροπής από τους αρχαιολόγους των οικείων Εφορειών⁸, να διοργανώνονται Περιφερειακά Συνέδρια⁹, να αυξηθεί ο χρόνος επιδημίας και να δίνονται εκπαιδευτικές άδειες¹⁰ και άλλα πολλά.

Ο νόμος «Για την προστασία των Αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς» του 2002, στο άρθρο 39, ορίζει σαφώς τα χρονικά περιθώρια για τη δημοσίευση των συστηματικών και σωστικών ανασκαφών: για τη μεν σωστική ανασκαφή ο χρόνος που ο ανασκαφέας έχει αποκλειστικό δικαίωμα δημοσίευσης ορίζεται σε 6 χρόνια από την περάτωσή της, για δε τη συστηματική τα 5 χρόνια. Όσον αφορά στα ευρήματα, ο χρόνος ορίζεται από 2 έως 5 χρόνια. Ο μαζικιστικός Οργανισμός του ΥΠ.ΠΟ.Τ., ο οποίος τυπικά ισχύει από το 2003, διπλασίασε τον αριθμό των Αρχαιολογικών Ινστιτούτων, και όρισε ότι «η δραστηριότητά τους αφορά στη μελέτη και δημοσίευση υλικού περαιωθεισών ή μη ανασκαφών, για τη δημοσίευση του οποίου δεν υπάρχει δήλωση ενδιαφέροντος κατά τις διατάξεις του Ν. 3028/2002»¹¹. Ωστόσο, στην πράξη τίποτε από τα παραπάνω δεν έχει εφαρμοσθεί, ούτε οι ανασκαφές μελετώνται εντός των προθεσμιών που έχουν ορισθεί, ούτε τα Ινστιτούτα ασχολούνται αποκλειστικά με τη δημοσίευση του παλαιού υλικού. Αντιθέτως, κάθε Αρχαιολογικό Ινστιτούτο ακολουθεί διαφορετικό δρόμο, προτάσσοντας άλλες προτεραιότητες.

1. *Μέντωρ* 52 (1999), 111-112.
2. Από την Εκδοτική Ομάδα περιοδικού *ΗΡΟΣ*, Το αρχαιολογικό υλικό ως πνευματική ιδιοκτησία. Δέσμευση και δημοσίευση, στο *Έργο και λειτουργία μιας Υπηρεσίας για την προστασία των μνημείων σήμερα, Πρακτικά έκτακτου Συνεδρίου Συλλόγου Ελλήνων Αρχαιολόγων για τον Οργανισμό της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας, Αθήνα, 9-13 Μαρτίου 1984*, Αθήνα 1987, 131-132 (στο εξής *Έκτακτο Συνέδριο ΣΕΑ 1984*).
3. Α. ΣΤΡΑΤΗ, Οι αρχαιολόγοι της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας και η επιστημονική έρευνα, στο *Το μέλλον του παρελθόντος μας. Ανιχνεύοντας τις προοπτικές της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας και της Ελληνικής Αρχαιολογίας, Πρακτικά 4ου Συνεδρίου Συλλόγου Ελλήνων Αρχαιολόγων, Αθήνα, 24-26 Νοεμβρίου 2000*, Αθήνα 2002, 309 (στο εξής *4ο Συνέδριο ΣΕΑ 2000*).
4. Γ. ΚΟΡΡΕΣ, Η ορθολογιστική αντιμετώπιση του προβλήματος για την επίτευξη των επιστημονικών υποχρεώσεων των Αρχαιολόγων, στο *4ο Συνέδριο ΣΕΑ 2000*, 305.
5. Από την ΑΙΚ. ΡΩΜΠΟΠΟΥΛΟΥ, στο *Έκτακτο Συνέδριο ΣΕΑ 1984*, 160.
6. Από την Π. ΠΑΠΑΓΓΕΛΗ, στο *Έκτακτο Συνέδριο ΣΕΑ 1984*, 147.
7. Βλ. σημ. 3.
8. Δ. ΑΘΑΝΑΣΟΥΛΗΣ - Ε. ΖΑΒΒΟΥ - Α. ΘΕΜΟΣ, Η παραγωγή έρευνας στην Αρχαιολογική Υπηρεσία και η δημοσιοποίησή της, στο *4ο Συνέδριο ΣΕΑ 2000*, 320.
9. *Ο.π.*, 322.
10. Από την Μ. ΜΑΡΘΑΡΗ, στο *Έκτακτο Συνέδριο ΣΕΑ 1984*, 156.
11. Άρθρο 50, παρ. 2.

Δυστυχώς, σήμερα απέχουμε πολύ από τη διαπίστωση ότι «ζούμε σε μια Ελλάδα πλούσια... που βρίσκεται μαζί με τα 30 πλουσιότερα κράτη του κόσμου»¹². Λείπουν και οι άνθρωποι και τα οικονομικά μέσα. Και μπορεί το προσωπικό της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας να έχει υπερδιπλασιασθεί αλλά η κατανομή του είναι σκανδαλωδώς άνιση. Για παράδειγμα, στην Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων της Δωδεκανήσου που γνωρίζω καλά, υπηρετούν σήμερα 8 μόνιμοι αρχαιολόγοι και 3 αορίστου χρόνου, ενώ το 1984 υπηρετούσαν 11 μόνιμοι αρχαιολόγοι και αρκετοί έκτακτοι. Μπορώ, λοιπόν, με βεβαιότητα να πω ότι στις περισσότερες περιφερειακές υπηρεσίες τα πράγματα είναι πολύ χειρότερα από ό,τι 20 χρόνια πριν, τότε υπήρχε τουλάχιστον μία τάξη αλλά και κάτι σημαντικότερο, υπήρχε ακόμη ελπίδα. Σήμερα, στην Ελλάδα του Μνημονίου, οι οργανικές θέσεις καταργήθηκαν, οι Υπηρεσίες συγχωνεύονται, μόνιμοι αρχαιολόγοι δεν διορίζονται και χρήματα δεν υπάρχουν. Επομένως δεν μπορούμε να παραμείνουμε στα ίδια ευχολόγια και να καλούμε το κράτος να μας παράσχει τα μέσα για να προχωρήσουμε σε δημοσιεύσεις. Γιατί το κράτος δεν μπορεί πλέον να παράσχει τίποτε, οι δε κανονιστικές πράξεις που εκδίδει παραμένουν κενό γράμμα εφόσον δεν υπάρχει η προσωπική στάση του καθένα και η αυτογνωσία, όπως καλώς είχε επισημάνει πριν από 28 χρόνια ο Γιάννης Τουράτσογλου¹³. Το μόνο θετικό που μπορεί να προκύψει από την οικονομική κρίση είναι η ύφεση της οικοδομικής δραστηριότητας και επομένως η μείωση των σωστικών ανασκαφών. Το δεύτερο, που θα πρέπει όλοι να επιδιώξουμε, είναι η ελαχιστοποίηση των συστηματικών ανασκαφών.

Και τώρα ας έρθουμε στο ζήτημα των δημοσιεύσεων. Φαντάζομαι ότι όλοι συμφωνούμε ότι ο αρχαιολόγος που διενήργησε την ανασκαφή, συστηματική ή σωστική, έχει πρωτίστως το επιστημονικό δικαίωμα και την υποχρέωση να τη μελετήσει και να τη δημοσιεύσει. Γιατί είναι ο μόνος που έχει την άμεση γνώση και την προσωπική εμπειρία. Την πρώτη, συνοπτική έκθεση της ανασκαφής, έτσι κι αλλιώς ο αρχαιολόγος οφείλει να την καταθέσει στην Εφορεία, προκειμένου να τεθεί υπ' όψιν του Αρχαιολογικού Συμβουλίου, Τοπικού ή Κεντρικού, για να χορηγηθεί στον ιδιοκτήτη η άδεια οικοδόμησης, ή για να προχωρήσει η διαδικασία απαλλοτρίωσης του ακινήτου. Αυτήν ακριβώς τη χρονική περίοδο, δηλ. αμέσως μετά την ολοκλήρωση της ανασκαφής, θεωρώ την ιδανικότερη για τη σύνταξη μιας κατά το δυνατόν ολοκληρωμένης συνοπτικής επιστημονικής έκθεσης, με παραπομπές αλλά και παρουσίαση των σημαντικότερων ευρημάτων, εφόσον φυσικά υπάρχει η δυνατότητα συντήρησής τους. Και αυτές οι εκθέσεις, ενυπόγραφες, με τις σχετικές φωτογραφίες, θα πρέπει να αναρτώνται άμεσα στην ιστοσελίδα του ΥΠ.ΠΟ.Τ. και να κατατίθενται για δημοσίευση στο ΑΔ. Σήμερα τέτοιου είδους εκθέσεις συντάσσονται για τις σωστικές ανασκαφές που είχαν γίνει πριν από 3 ή και 4 χρόνια, οπότε ήδη ο ανασκαφέας έχει αποστασιοποιηθεί από την ανασκαφή και πολλές φορές αναζητά τα ευρήματα, ακόμη ασυντήρητα, μέσα στις αποθήκες, όπου στο μεταξύ έχει συσσωρευθεί το υλικό των ανασκαφών των ενδιάμεσων ετών. Μόνον έτσι θα γίνει δυνατή η πρώτη επιστημονική παρουσίαση της ανασκαφής, συγχρόνως δε θα παρουσιαστεί το έργο των Εφορειών μέσα και από τα Χρονικά των περιοδικών των

12. Β. ΠΕΤΡΑΚΟΣ, Οι αδημοσίευτες ανασκαφές, *Μέντωρ* 52 (1999), 107.

13. Γ. ΤΟΥΡΑΤΣΟΓΛΟΥ, Δυνατότητες έρευνας στην Αρχαιολογική Υπηρεσία, στο *Έκτακτο Συνέδριο ΣΕΑ*

1984, 133-137.

ζένων αρχαιολογικών σχολών, που σήμερα βασίζονται εν πολλοίς σε δημοσιεύματα του ημερήσιου τύπου, μιας και η έκδοσή τους προηγείται κατά πολύ αυτής του Αρχαιολογικού Δελτίου. Η άμεση δημοσιοποίηση των αποτελεσμάτων του ανασκαφικού έργου σε κάθε περιοχή, με αναφορά στα σημαντικότερα ευρήματα, θα διευκολύνει και τους αρχαιολόγους εκτός υπηρεσίας να έρθουν σε επαφή με τον ανασκαφέα και να αντλήσουν επί πλέον πληροφορίες ή να διατυπώσουν τυχόν αιτήματα για τη μελέτη συγκεκριμένου υλικού.

Εδώ θα πρέπει να σημειωθεί ότι δεν είναι όλες οι σωστικές ανασκαφές αξιόλογες για να δημοσιευθούν αυτοτελώς. Οι περισσότερες από αυτές, τουλάχιστον στα αστικά κέντρα, αποτελούν μία επί πλέον ψηφίδα για το μεγάλο ψηφιδωτό που είναι η αποκατάσταση της εικόνας μιας αρχαίας πόλης ή νεκρόπολης. Και αυτήν την εικόνα μόνον ο φορέας που την ανασκάπτει συστηματικά επί δεκαετίες και έχει στη διάθεσή του το σύνολο των στοιχείων μπορεί να ανασυστήσει. Αυτός θα πρέπει να είναι και ο βασικός επιστημονικός στόχος σε κάθε Εφορεία, δηλ. οι συνθετικές μελέτες, με συγκεκριμένη κατεύθυνση, που απαιτούν φυσικά αλληλοπαραχώρηση υλικού, συνεργασίες και παραμερισμό προσωπικών φιλοδοξιών. Τις σωστικές ανασκαφές δεν τις επιλέγουμε και εφόσον αποκαλύψουμε τμήμα του ίδιου μνημείου που έχει ήδη ανασκάψει και μελετά ένας συνάδελφός μας, η επιστημονική δεοντολογία επιβάλλει να του παραχωρήσουμε το υλικό, άλλως το μνημείο θα παραμείνει αδημοσίευτο ή ελλιπώς δημοσιευμένο.

Αντίθετα, ανασκαφικά ευρήματα τα οποία μπορούν να μελετηθούν αυτοτελώς, τυχαία ευρήματα, αντικείμενα παραδόσεων ή παλαιά ευρήματα, χωρίς προέλευση, μπορούν άνετα να παραχωρούνται σε συναδέλφους εκτός Υπηρεσίας, εφόσον δεν εντάσσονται στο πλαίσιο μιας μελέτης που ήδη εκπονείται. Και αναφέρομαι και σε ευρήματα που πολλές φορές έχουν ευρέως δημοσιοποιηθεί, αποτελούν μοναδικά αντικείμενα τέχνης και υπάρχει απαίτηση για τη δημοσίευσή τους. Εξ άλλου τα περισσότερα αξιόλογα ευρήματα από κάθε περιοχή, πολλά από τα οποία είναι αδημοσίευτα, εκτίθενται πλέον στις προθήκες των νέων Μουσείων και εκθέσεων, επομένως δεν είναι κρυμμένα και μπορεί οποιοσδήποτε αρχαιολόγος να ζητήσει την άδεια να τα μελετήσει, εφόσον δεν αποτελούν αντικείμενο μελέτης από συνάδελφο.

Διαφορετική πιστεύω ότι θα πρέπει να είναι η αντιμετώπιση των συστηματικών ανασκαφών. Ο αρχαιολόγος που αιτείται και αναλαμβάνει τη διενέργεια μιας συστηματικής ανασκαφής γνωρίζει πολύ καλά τις δεσμεύσεις που απορρέουν από αυτήν την άδεια. Επομένως αναλαμβάνει και την υποχρέωση της δημοσίευσης των αποτελεσμάτων της μέσα στα χρονικά περιθώρια που του δίνει ο νόμος. Και επειδή οι άδειες αυτές εκδίδονται κατ' έτος από το ΥΠ.ΠΟ.Τ., η τυχόν καθυστέρηση στη δημοσίευση θα πρέπει να οδηγεί στην άρση της άδειας της ανασκαφής, τουλάχιστον μέχρι τη δημοσίευση των παλαιότερων περιόδων της. Αυτό θα οδηγήσει και στη μείωση του αριθμού των συστηματικών ανασκαφών, η επιλογή της θέσης για τη διενέργεια των οποίων γίνεται πολλές φορές με απολύτως προσωπικά κριτήρια των ανασκαφέων, και σε χώρους οι οποίοι ουδόλως κινδυνεύουν, αντίθετως τίθενται εν κινδύνω μετά την έναρξη της ανασκαφής και την αποκάλυψη των αρχαίων.

Παρά τις αντικειμενικές δυσκολίες για επιστημονική μελέτη στο πλαίσιο της υπαλληλικής απασχόλησης του αρχαιολόγου στο Υπουργείο Πολιτισμού, δεν θα πρέπει να ξεχνάμε ότι πρόκειται για τον μοναδικό δημοσιοϋπαλληλικό κλάδο, με τον απλό μισθό του ενιαίου μισθολογίου,

ο οποίος έχει να επιδείξει αξιόλογο επιστημονικό έργο με διεθνή αναγνώριση. Το υλικό όμως μας ξεπερνά. Γι' αυτό θα πρέπει να υπάρχει εκτίμηση των δυνατοτήτων μας και αυτογνωσία. Επιδίωξη συνεργασιών, εντός και εκτός υπηρεσίας, δημιουργία ομάδων εργασίας και σεβασμός στο δικαίωμα του άλλου να έχει πρόσβαση στο υλικό. Αλλά αυτός ο σεβασμός και η κατανόηση θα πρέπει να υπάρχουν αντίστοιχα και από την άλλη πλευρά. Όσοι κανονιστικοί νόμοι και να εκδοθούν, η προσωπική στάση του καθενός από μας καθορίζει τελικά τα πράγματα.

Τέλος, θα ήθελα να κάνω μία πρόταση. Επειδή δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις που αποτελέσματα επιφανειακών ερευνών ή ανασκαφών δημοσιεύονται σε περιοδικά ή άλλα έντυπα στα οποία δεν υπάρχει εύκολη πρόσβαση, ιδίως από τους συναδέλφους που υπηρετούν ή ζουν στην περιφέρεια, θα πρότεινα να αποστέλλονται σε μορφή PDF από τους συγγραφείς και να αναρτώνται στον ιστότοπο που θα πρέπει να δημιουργήσει επιτέλους η Ένωση Αρχαιολόγων. Ένα μέλος της θα αναλάβει το καθήκον της καταλογογράφησης και του χαρακτηρισμού των άρθρων, έτσι ώστε να δημιουργηθεί μία ηλεκτρονική βιβλιοθήκη, προσβάσιμη σε όλους.

Δρ ΜΕΛΙΝΑ ΦΙΛΗΜΟΝΟΣ-ΤΣΟΠΟΤΟΥ
 Επίτιμη Διευθύντρια
 Αρχαιοτήτων ΥΠ.Π.Ο.Τ.
 melinafilimonos@yahoo.gr

M. FILIMONOS-TSOPOTOU
Honorary Director of Antiquities
melinafilimonos@yahoo.gr

The unpublished archaeological material: excavations and finds

The issue of unpublished archaeological material, stacked in the warehouses of the Ephorates of Antiquities, is a recurring topic in congresses, meetings and in newspaper articles. It is always a matter of controversy among the archaeologists of the Ministry of Culture and those employed in Universities and other Institutions. The former are considered the “lucky” ones having the archaeological material at their disposal, and they are accused for binding and systematically concealing it. The second protest, invoking scientific ethics and open new excavations to secure material for publication.

Where does the responsibility lay, which are the factors that exacerbate the problem every year, who has the ethical, scientific and moral duty for the publication, are there any suggestions for the solution or at least the easing off of the problem?

ISBN: 978-618-81337-0-9

